

DOMSTOLENS DOM (Første Afdeling)

16. marts 2006 *

I sag C-3/04,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 234 EF, indgivet af Rechtbank Utrecht (Nederlandene) ved afgørelse af 10. december 2003, indgået til Domstolen den 5. januar 2004, i sagen:

Poseidon Chartering BV

mod

Marianne Zeeschip VOE,

Albert Mooij,

Sjoerdte Sijswerda,

Gerrit Schram,

* Processprog: nederlandsk.

har

DOMSTOLEN (Første Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, P. Jann (refererende dommer), og dommerne K. Schiemann, K. Lenaerts, E. Juhász og M. Ilešič,

generaladvokat: L.A. Geelhoed

justitssekretær: R. Grass,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Poseidon Chartering BV ved advocaat H. Boonk

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved H. Støvlbæk og W. Wils, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 28. april 2005,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 1, stk. 2, artikel 7, stk. 1, og artikel 17 i Rådets direktiv af 18. december 1986 om samordning af medlemsstaternes lovgivning om selvstændige handelsagenter (EFT L 382, s. 17, herefter »direktivet«).

- 2 Anmodningen er fremsat under en sag anlagt af Poseidon Chartering BV (herefter »Poseidon«) mod selskabet Marianne Zeeschip VOF samt Albert Mooij, Gerrit Schram og Sjoerdte Sijswerda (herefter under ét »Marianne Zeeschip«) om betaling af skadeserstatning, af uerlagt provision samt af godtgørelse som følge af ophævelse af en kontrakt.

Retsforskrifter

Fællesskabsretten

- 3 Direktivets artikel 1, stk. 2, bestemmer, at der »[v]ed handelsagent i dette direktiv [forstås] en selvstændig mellemmand, som er vedvarende antaget til at formidle salg eller køb af varer for en anden person, i det følgende benævnt agenturgiveren, eller til at formidle og afslutte sådanne forretninger i agenturgiverens navn og for dennes regning«.

4 For så vidt angår agentens vederlag bestemmer direktivets artikel 7, stk. 1:

»1. Handelsagenten har ret til provision af en agenturforretning, der afsluttes i agenturkontraktperioden,

a) såfremt den er afsluttet ved hans medvirken, eller såfremt den er afsluttet ved hans medvirken, eller

b) såfremt den er afsluttet med en tredjemand, som han tidligere har skaffet som kunde for så vidt angår lignende forretninger.«

5 Hvad angår de økonomiske konsekvenser af kontraktforholdets ophør bestemmer direktivets artikel 17:

»1. Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at handelsagenten ved kontraktforholdets ophør får godtgørelse i henhold til stk. 2 eller skadeserstatning i henhold til stk. 3.

2. a) Handelsagenten har ret til en godtgørelse, såfremt og i det omfang
- han har skaffet agenturgiveren nye kunder eller i betydeligt omfang har øget forretningerne med den bestående kundekreds, og forretningsforbindelserne med disse kunder fortsat vil give agenturgiveren betydelige fordele, og
 - betaling af godtgørelse er rimelig under hensyn til samtlige omstændigheder, herunder navnlig handelsagentens tab af provision af forretninger med disse kunder. Medlemsstaterne kan fastsætte, at disse omstændigheder ligeledes kan omfatte anvendelse af en konkurrenceklausul som defineret i artikel 20.
- b) Godtgørelsen kan ikke overstige et beløb svarende til en årlig godtgørelse, der beregnes på grundlag af handelsagentens gennemsnitlige årlige vederlag i de sidste fem år; hvis kontrakten er indgået for mindre end fem år siden, beregnes godtgørelsen på grundlag af det gennemsnitlige vederlag i perioden.
- c) Ydelse af denne godtgørelse er ikke til hindrer for, at agenten kan påberåbe sig skadeserstatning.

[...]«

De nationale bestemmelser

- 6 Direktivet blev gennemført i nederlandsk ret ved artikel 428-445 i den borgerlige lovbog (Burgerlijk Wetboek). Disse artikler er i det væsentlige enslydende med direktivets bestemmelser, med undtagelse af direktivets artikel 1, stk. 2, hvorefter direktivet finder anvendelse på forretninger i forbindelse med »salg eller køb af varer«, mens de nederlandske bestemmelser ligeledes finder anvendelse på forretninger i forbindelse med udveksling af tjenesteydelser. Således bestemmer den borgerlige lovbogs artikel 7:428, stk. 1, som gennemfører direktivets artikel 1, stk. 2, følgende:

»En agenturkontrakt er en kontrakt, hvorved den ene part, agenturgiveren, antager den anden part, handelsagenten, for en bestemt eller ubestemt periode for mod vederlag at formidle kontrakter og eventuelt afslutte disse i agenturgiverens navn og for dennes regning, dog uden at være underordnet denne.«

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 7 Det fremgår af forelæggelseskendelsen, at Poseidon har handlet som mellemmand ved indgåelse af en kontrakt om chartring af et skib mellem Marianne Zeeschip og selskabet Maritramp. Kontrakten blev forlænget årligt mellem 1994 og 2000. I denne periode har Poseidon navnlig fastlagt resultatet af de årlige forhandlinger om forlængelse af kontrakten mellem medkontrahenterne i et addendum til kontrakten. I perioden fra 1994 til 2000 modtog Poseidon en provision på 2,5% af charterbeløbet.

- 8 Efter opsigelse af kontrakten mellem Marianne Zeeschip og Poseidon har Poseidon krævet skadeserstatning af Marianne Zeeschip for tilsidesættelse af kontraktens opsigelsesvarsel, betaling af 14 229,89 EUR for uerlagt provision samt 14 471,29 EUR i godtgørelse for tab af kunder.
- 9 Marianne Zeeschip nægtede at betale med henvisning til, at Poseidon ikke kan betragtes som handelsagent, idet Poseidon udelukkende havde forhandlet én enkelt kontrakt. Det, der karakteriserer en agenturkontrakt, er nemlig det forhold, at agenten handler i forbindelse med indgåelse af mange forskellige aftaler.
- 10 På denne baggrund har Rechtbank Utrecht, som behandler hovedsagen, besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »1) Kan en selvstændig mellemmand, der har medvirket ved afslutningen af én enkelt kontrakt (og ikke flere kontrakter) (om chartring af et skib), der er forlænget fra år til år efter fragthandlinger, der er foretaget (i hele perioden 1994-2000, undtagen 1999) mellem skibets ejer og en tredjemand, og hvis resultat er blevet fastlagt af mellemmanden i et addendum, anses for en handelsagent i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i direktiv 86/653 [...]?
- 2) Har det ved besvarelsen af det første spørgsmål nogen betydning for bedømmelsen af, om der foreligger en agenturkontrakt, at der i løbet af denne periode er betalt et vederlag (en provision) på 2,5% af charterbeløbet, og/eller at

direktivets artikel 7, stk. 1, taler om en »agenturforretning, der afsluttes«, og om, at der er ret til provision, »såfremt den er afsluttet med en tredjemand, som [mellemmanden] tidligere har skaffet som kunde for så vidt angår lignende forretninger«?

- 3) Har det ved besvarelsen af det første spørgsmål nogen betydning, at direktivets artikel 17 omtaler »kunder« i flertal og ikke i ental?»

Domstolens kompetence

- 11 Ved skrivelse af 2. september 2004 gjorde Domstolens Justitskontor den forelæggende ret opmærksom på det forhold, at direktivet, således som det fremgår af dets artikel 1, stk. 2, udelukkende vedrører uafhængige mellemmand, som er antaget til at formidle varekontrakter, og ikke uafhængige mellemmand, der er antaget til at formidle kontrakter om tjenesteydelser (jf. kendelse af 6.3.2003, sag C-449/01, Abbey Life Assurance, ikke trykt i Samling af Afgørelser). Domstolens Justitskontor spurgte derfor den forelæggende ret, om den under disse omstændigheder ønskede at opretholde sin anmodning om en præjudiciel afgørelse.
- 12 I sit svar bekræftede den forelæggende ret, at den ønskede at opretholde sin anmodning, og anførte i den forbindelse, at den nederlandske lovgiver ved direktivets gennemførelse i national ret havde udvidet begrebet »handelsagenter« til også at omfatte kontrakter vedrørende tjenesteydelser. Rechtbank fremhævede, at den navnlig havde anmodet om en fortolkning af visse begreber i direktivet, såsom begrebet »vedvarende antaget« i artikel 1, stk. 2, samt begrebet »godtgørelse for tab

af kunder« i artikel 17. Den omstændighed, at begrebet agenturkontrakt i den nederlandske lovgivning, som direktivet har tjent som model for, er bredere end i direktivet, er ikke ensbetydende med, at det er en forudsætning for fortolkningen af visse af direktivets begreber, at den for den forelæggende ret verserende sag kun vedrører det snævre begreb handelsagent/agenturkontrakt.

- 13 På baggrund heraf har Poseidon og Kommissionen opfordret Domstolen til at besvare de stillede spørgsmål.
- 14 Det skal herved indledningsvis bemærkes, at det, inden for rammerne af det samarbejde mellem Domstolen og de nationale retsinstanser, som er indført ved artikel 234 EF, udelukkende tilkommer den nationale retsinstans, for hvilken en tvist er indbragt, og som har ansvaret for den retsafgørelse, som skal træffes, på grundlag af omstændighederne i den konkrete sag at vurdere, såvel om en præjudiciel afgørelse er nødvendig for, at den kan afsige dom, som relevansen af de spørgsmål, den forelægger Domstolen. Domstolen kan således kun afslå at træffe afgørelse vedrørende et præjudicielt spørgsmål fra en national retsinstans, når det klart fremgår, at den ønskede fortolkning af fællesskabsretten savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes genstand, eller når problemet er af generel eller hypotetisk karakter (jf. bl.a. dom af 15.12.1995, sag C-415/93, *Bosman*, Sml. I, s. 4921, præmis 59-61, af 27.11.1997, sag C-369/95, *Somalfruit og Camar*, Sml. I, s. 6619, præmis 40 og 41, af 13.7.2000, sag C-36/99, *Idéal tourisme*, Sml. I, s. 6049, præmis 20, af 7.1.2003, sag C-306/99, *BIAO*, Sml. I, s. 1, præmis 88, og af 7.6.2005, sag C-17/03, *VEMW m.fl.*, Sml. I, s. 4983, præmis 34).
- 15 Når de af de nationale retter forelagte spørgsmål vedrører fortolkningen af en bestemmelse i fællesskabsretten, er Domstolen således i princippet forpligtet til at træffe afgørelse herom. Det fremgår således hverken af ordlyden af artikel 234 EF eller af formålet med den ved denne artikel indførte procedure, at traktatens ophavsmænd har villet frakende Domstolen kompetence med hensyn til de anmodninger om præjudiciel afgørelse, der angår en fællesskabsretlig bestemmelse i det særlige tilfælde, hvor en medlemsstats lovgivning henviser til indholdet af

denne bestemmelse for at fastlægge de bestemmelser, der finder anvendelse på en rent intern situation i denne stat (dom af 17.7.1997, sag C-130/95, Giloy, Sml. I, s. 4291, præmis 21, og af 11.1.2001, sag C-1/99, Kofisa Italia, Sml. I, s. 207, præmis 21).

- 16 Såfremt den i national ret valgte regulering af rent interne forhold er tilpasset fællesskabsretten, bl.a. for at undgå forskelsbehandling eller for at undgå konkurrencefordrejninger, er det afgjort i Fællesskabets interesse, at bestemmelser eller begreber, der er hentet fra fællesskabsretten, fortolkes ensartet, uanset de vilkår, hvorunder de skal anvendes, således at senere fortolkningsuoverensstemmelser undgås (jf. dom af 17.7.1997, sag C-28/95, Leur-Bloem, Sml. I, s. 4161, præmis 32, Giloy-dommen, præmis 28, og Kofisa Italia-dommen, præmis 32).
- 17 Selv om spørgsmålene i hovedsagen vedrører en kontrakt, der er indgået med en mellemmand, som var antaget til at formidle en kontrakt om tjenesteydelser og ikke en kontrakt om salg eller køb af varer, og selv om direktivet ikke direkte regulerer den omhandlede situation, besluttede den nationale lovgiver ved gennemførelsen af direktivets bestemmelser i national ret ikke desto mindre at behandle disse to situationer ens.
- 18 Sagen har i øvrigt intet frembragt, som lader formode, at den forelæggende ret har mulighed for at fravige den fortolkning, som Domstolen giver af direktivets bestemmelser.
- 19 Under disse omstændigheder, og som foreslået af generaladvokaten i punkt 13-16 i forslaget til afgørelse, skal de stillede spørgsmål besvares.

Om de præjudicielle spørgsmål

- 20 Den forelæggende ret ønsker med sine spørgsmål, der skal behandles samlet, nærmere bestemt oplyst, om en uafhængig mellemmand, der er antaget til at afslutte en kontrakt om chartring af et skib, som efterfølgende forlænges gennem flere år, er omfattet af begrebet handelsagent i direktivets forstand.
- 21 Sagsøgeren i hovedsagen og Kommissionen har gjort gældende, at den særegenhed, at der er tale om én enkelt kontrakt, ikke er afgørende, når mellemmanden vedvarende udøver sin virksomhed. I den foreliggende sag er der ikke tvivl om, at mellemmanden vedvarende udøver sin virksomhed, henset til det forhold, at kontrakten blev fornyet igennem flere år.
- 22 Kommissionen har ligeledes henvist til, at definitionen på en handelsagent i artikel 2 i det forslag til Rådets direktiv om samordning af medlemsstaternes lovgivning om (selvstændige) handelsagenter, som Kommissionen fremsatte den 17. december 1976 (EFT 1977 C 13, s. 2), udtrykkeligt omfattede »et ubestemt antal agenturforrentninger, men at denne betingelse ikke blev gentaget i den endelige udgave af direktivets artikel 1, stk. 2.
- 23 Kommissionen har tilføjet, at det i forslaget artikel 3 var bestemt, at direktivet ikke finder anvendelse på »formidlere, der kun har som hverv at afslutte eller føre forhandlinger om en eller flere bestemte forretninger i mandantens navn«. Denne bestemmelse forekommer ikke i den endelige udgave af direktivet, hvilket betyder, at fællesskabslovgiver bevidst har undladt at medtage denne restriktion.

- 24 Det skal i den forbindelse bemærkes, at en agenturkontrakt, som det fremgår af direktivets artikel 1, stk. 2, navnlig er kendetegnet ved, at agenturgiveren har givet agenten, defineret som en uafhængig mellemmand, et vedvarende forhandlingsmandat. Dette fremgår af flere af direktivets bestemmelser, navnlig artikel 3 og 4, der indeholder krav om, at kontrahenterne handler loyalt og redeligt, af artikel 6 ff. om agentens vederlag under kontraktforholdet såvel som af artikel 17 ff. om agentens rettigheder ved kontraktforholdets ophør.
- 25 Antallet af forretninger, som mellemmanden har afsluttet i agenturgiverens navn og for dennes regning, er normalt en indikator på forholdets vedvarende karakter. Som den forelæggende ret har bemærket, benytter direktivets artikel 17, stk. 2, litra a), ordet kunde i flertal. Antallet af forretninger er, som generaladvokaten har fremhævet i punkt 24 i sit forslag til afgørelse, ikke den eneste afgørende faktor ved vurderingen af den vedvarende karakter af det mandat, agenturgiveren har givet mellemmanden.
- 26 Når en mellemmand således er antaget til i agenturgiverens navn og for dennes regning at afslutte én enkelt kontrakt, som efterfølgende forlænges igennem flere år, følger det af kravet om en vedvarende karakter i direktivets artikel 1, stk. 2, at denne mellemmand skal være antaget af agenturgiveren til på vedvarende måde at formidle de efterfølgende forlængelser af denne kontrakt, medmindre andre faktorer indikerer, at der foreligger et vedvarende forhandlingsmandat. Det tilkommer den nationale ret at foretage de nødvendige konstateringer i denne forbindelse. Den blotte omstændighed, at mellemmanden har haft forretningsmæssige forbindelser til agenturgiveren gennem hele kontraktperioden, er i sig selv utilstrækkelig til at bevise, at der foreligger et sådan mandat.
- 27 De forelagte spørgsmål skal således besvares med, at direktivets artikel 1, stk. 2, skal fortolkes således, at når en uafhængig mellemmand er antaget til at afslutte én enkelt kontrakt, som efterfølgende forlænges igennem flere år, følger det af kravet om en

vedvarende karakter i denne bestemmelse, at denne mellemmand skal være antaget af agenturgiveren til at formidle de efterfølgende forlængelser af denne kontrakt.

Sagens omkostninger

- 28 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Første Afdeling) for ret:

Artikel 1, stk. 2, i Rådets direktiv 86/653/EØF af 18. december 1986 om samordning af medlemsstaternes lovgivning om selvstændige handelsagenter skal fortolkes således, at når en uafhængig mellemmand er antaget til at afslutte én enkelt kontrakt, som efterfølgende forlænges igennem flere år, følger det af kravet om en vedvarende karakter i denne bestemmelse, at denne mellemmand skal være antaget af agenturgiveren til at formidle de efterfølgende forlængelser af denne kontrakt.

Underskrifter